บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านอื่น ๆ ของชาวเขาเผ่าเย้าทั้ง 2 โครงการที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เกษตรกรโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย มีอายุเฉลี่ย 36 ปี ส่วนมากไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือไทยได้ สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 7 คน และเป็นแรงงานด้านการเกษตรได้เฉลี่ย 2 คน การนับถือศาสนาร้อยละ 80.95 นับถือผี พื้นที่ทำการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 19 ไร่ มีพื้นที่ทำไร่หมุนเวียนเฉลี่ย 11 ไร่ พื้นที่ปลูกกาแฟเฉลี่ย 1.68 ไร่ และพื้นที่ที่ปลูกกาแฟที่ได้ผลผลิตแล้วเฉลี่ย 0.79 ไร่ ระยะเวลาเดินทางจากบ้านถึงแปลงปลูกกาแฟเฉลี่ย 15 นาที ประสบการณ์ในการปลูกกาแฟเฉลี่ย 4 ปี ผู้แนะนำให้ปลูกกาแฟ ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่จากโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย การตัดสินใจปลูกกาแฟส่วนใหญ่เห็นว่ากาแฟเป็นพืชที่ปลูกและดูแลรักษาง่าย เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 78.57 ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตกาแฟในรอบปีที่ผ่านมา ความต้องการความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการปลูกกาแฟส่วนใหญ่ต้องการความรู้ด้าน การตัดแต่งกิ่งกาแฟ การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูกาแฟและวิธีการใส่ปุ๋ย เกษตรกรชาวเขาที่ปลูกกาแฟส่วนใหญ่มีการติดต่อแหล่งความเกี่ยวกับการปลูกกาแฟได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ และเพื่อนบ้าน

ส่วนเกษตรกรโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว มีอายุเฉลี่ย 35 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่อ่านและเขียนหนังสือไทยไม่ได้ มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 7 คน และเป็นแรงงานเกษตรเฉลี่ย 3 คน การนับถือศาสนา เกษตรกรส่วนใหญ่นับถือผี มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 15 ไร่ พื้นที่ทำไร่หมุนเวียน 8 ไร่ พื้นที่ปลูกกาแฟเฉลี่ย 6.14 ไร่ สวนกาแฟที่ให้ผลผลิตแล้วเฉลี่ย 5.50 ไร่ ใช้ระยะเวลาเดินทางจากบ้านถึงแปลงปลูกกาแฟเฉลี่ย 20 นาที มีประสบการณ์ในการปลูกกาแฟเฉลี่ย 7 ปี ผู้แนะนำให้ปลูกกาแฟส่วนใหญ่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ร้อยละ 76.66 เป็นเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว การตัดสินใจปลูกกาแฟ เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกกาแฟตามเพื่อนบ้าน เกษตรกรร้อยละ 52.22 มีการอบรมเกี่ยวกับการผลิตกาแฟในรอบปีที่ผ่านมา การฝึกอบรมของทั้ง 2 โครงการมีเพียง 1 ครั้งต่อปีเท่านั้น ความรู้ที่ต้องการเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปลูกกาแฟส่วนใหญ่ต้องการความรู้ด้าน การตัดแต่งกิ่งกาแฟ การใช้สารเคมีป้องกันศัตรูกาแฟ เกษตรกรที่ปลูกกาแฟมีการติดต่อแหล่งความรู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับการปลูกกาแฟได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ และเพื่อนบ้าน

2. ผลจากการใช้กลยุทธการส่งเสริมการปลูกและผลิตกาแฟของแต่ละโครงการ วิเคราะห์เปรียบเทียบผลที่เกษตรกรได้รับจากกลยุทธการส่งเสริมของโครงการพัฒนาที่สูงที่แตกต่างกันปรากฏว่าผลผลิต รายได้และการยอมรับของเกษตรกรชาวเขาเผ่าเย้าแต่ละโครงการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 ส่วนทัศนคติและการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมทั้ง 2 โครงการไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ

3. ปัญหาของชาวเขาเผ่าเย้าในการปลูกและผลิตกาแฟอราบีก้าของโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย เรียงตามลำดับความสำคัญให้แก่ ราคาผลผลิตไม่ดี ปุ๋ยมีราคาแพง โรคกาแฟ ขาดเงินสนับสนุน ไม่มีตลาดรองรับ ปัญหาด้านแรงงาน แมลงศัตรูกาแฟ ขาดคำแนะนำในฤดูกาลที่จำเป็น วัชพืชในแปลงกาแฟ การปลูกกาแฟยากต่อการปฏิบัติตาม ขาดน้ำในฤดูแล้ง และสัตว์เลี้ยงเข้าคุ้ยเขี่ยกาแฟ ส่วนปัญหาของเกษตรกรชาวเขาเผ่าเย้าโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว เรียงตามลำดับความสำคัญได้แก่ ปุ๋ยมีราคาแพง ราคาผลผลิตไม่ดี โรคกาแฟ แมลงศัตรูกาแฟ ขาดเงินสนับสนุน ขาดน้ำในฤดูแล้ง วัชพืช ไม่มีตลาดรองรับ แรงงาน สัตว์เลี้ยงเข้าคุ้ยเขี่ยกาแฟ การปลูกกาแฟยากต่อการปฏิบัติตาม ขาดคำแนะนำ ในฤดูกาลที่จำเป็น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงความแตกต่างกันระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยด้านอื่น ๆ ของชาวเขา กลยุทธการส่งเสริมการปลูกและผลิตกาแฟของโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย และโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว

วิเคราะห์เปรียบเทียบผลที่เกษตรกรได้รับจากกลยุทธวิธีการส่งเสริมของโครงการพัฒนาที่สูงที่แตกต่างกัน ตลอดจนปัญหาของชาวเขาเผ่าเย้าในการปลูกและผลิตกาแฟอราบีก้า ดังนี้

1. ความแตกต่างของผลผลิตและรายได้ในการปลูกและผลิตกาแฟอราบีก้าของเกษตรกรชาวเขาเผ่าเย้าทั้ง 2 โครงการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะเห็นได้ว่า โครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว มีผลผลิตและรายได้ในการผลิตกาแฟมากกว่าโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย เกิดจากปัจจัยหลายอย่าง ได้แก่

1.1 ระดับการศึกษาของเกษตรกรมีความแตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าเกษตรกรในโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว มีระดับการศึกษาขั้นอ่านและเขียนหนังสือไทยได้มากกว่า เนื่องจากมีสถานศึกษาบริการในเขตพื้นที่ทั้ง 2 หมู่บ้าน คือหมู่บ้านแม่ส้าน และหมู่บ้านผาแดง ซึ่งไม่ห่างไกลกันทำให้โอกาสที่เกษตรกรจะได้รับการศึกษามีมากกว่า ส่วนโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย เขตแม่ซ้ายที่ทำการศึกษามีหมู่บ้านห่างไกลกัน การเดินทางมาศึกษาหาความรู้จึงมีน้อย เกษตรกรส่วนมากจึงไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือไทยได้ มีผลทำให้การรับเอาความรู้ใหม่ไปใช้ค่อนข้างน้อย และเป็นไปอย่างช้า

1.2 ขนาดพื้นที่ปลูกกาแฟที่แตกต่างกันทำให้ผลผลิตและรายได้แตกต่างกัน จะเห็นได้จากโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 19 ไร่ ใช้เป็นพื้นที่หมุนเวียนเฉลี่ย 11 ไร่ มีพื้นที่ปลูกกาแฟเฉลี่ย 1.68 ไร่ ส่วนโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเวมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 15 ไร่ ใช้เป็นพื้นที่หมุนเวียนเฉลี่ย 8 ไร่ แต่มีพื้นที่ปลูกกาแฟเฉลี่ยถึง 6.14 ไร่ ซึ่งการจัดการในเรื่องการใช้พื้นที่ที่หลากหลาย โดยเฉพาะโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลียได้ผลิตพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ กาแฟ มะเขือเทศ ชิง ถั่วแดง ถั่วลันเตา มีการใช้พื้นที่ไม่มากนักในการผลิตพืชแต่ละชนิด จึงทำให้ผลผลิตและรายได้จากการผลิตกาแฟมีความแตกต่างกัน

1.3 ด้านประสบการณ์การปลูกกาแฟของเกษตรกรทั้ง 2 โครงการ มีความแตกต่างกันกล่าวคือ โครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย มีประสบการณ์การปลูกกาแฟเฉลี่ย 4 ปี ส่วนโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว เฉลี่ย 7 ปี มีผลทำให้การตัดสินใจในการดูแลรักษากาแฟ เช่น พ่นยาป้องกันกำจัดศัตรูกาแฟ การใช้ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช การตัดแต่งกิ่ง และการทำสารกาแฟ เกษตรกรที่มีประสบการณ์มากกว่าย่อมปฏิบัติได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

มีประสิทธิภาพกว่า จึงมีผลทำให้ผลผลิตและรายได้แตกต่างกันเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ พื้นที่แม่ส้าน-ผาแดงของโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว เป็นพื้นที่เดิมของโครงการไทย-สหประชาชาติซึ่งผ่านการพัฒนาและส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกกาแฟมาก่อนแล้ว จึงทำให้ปริมาณผลผลิตและรายได้มีมากกว่า

1.4 ด้านการรับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปลูกกาแฟก็เช่นเดียวกันจะเห็นได้ว่าโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว เกษตรกรเคยเข้ารับการฝึกอบรมมากกว่าโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย มีผลทำให้เกษตรกรนำความรู้ไปปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตให้ดีขึ้นผลผลิตและรายได้จึงต่างกัน

2. การเปรียบเทียบทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่องานส่งเสริมการปลูกกาแฟของโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลียและโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่าทัศนคติของเกษตรกรโดยภาพรวมแล้วไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ทัศนคติที่มีความแตกต่างกันได้แก่ การนำความรู้วิชาการปลูกกาแฟที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมมาสอนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ โดยโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเวเห็นว่าได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากและยังเห็นว่าเมื่อปลูกกาแฟไปแล้ว กาแฟให้ผลตอบแทนโดยขายเป็นรายได้ช่วยเหลือครอบครัวได้มากเช่นกัน โดยดูจากรายได้เฉลี่ยของโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเวถึง 17,333 บาท แต่โครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลียมีรายได้เฉลี่ยเพียง 2,206 บาท และเกษตรกรโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว ยังมีการลงทุนด้านปัจจัยการผลิตเช่น ปุ๋ย ยาปราบศัตรูกาแฟ แรงงาน มากกว่าโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย เนื่องด้วยเกษตรกรได้รับการส่งเสริมปลูกกาแฟเป็นเวลานาน และปลูกพืชเศรษฐกิจไม่กี่อย่าง ระบบการผลิตพืชในพื้นที่โครงการไม่หลากหลาย ส่วนใหญ่มีพืชเศรษฐกิจเพียง 2 ชนิด คือ กาแฟและถั่วแดง ทำให้เกษตรกรมีความรู้ ความชำนาญ ตลอดจนมีประสบการณ์ในการผลิตกาแฟมาก และเห็นว่าผลิตกาแฟแล้วคุ้มค่าต่อการลงทุน

3. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานส่งเสริมของโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย และโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยภาพรวมปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ การประเมินผลกิจกรรมส่งเสริม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

การปลูกกาแฟ การได้เข้าร่วมประชุมและแสดงความคิดเห็น ความเหมาะสมในลักษณะการดำเนินงานส่งเสริมในปัจจุบัน

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกย่อมได้รับผลประโยชน์จากโครงการ และการเข้าร่วมในกิจกรรมโครงการส่งเสริมการปลูกกาแฟ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนบ้าน โดยโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย เปิดโอกาสให้เกษตรกรได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมมากกว่าโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว ซึ่งจะเห็นได้จากการกำหนดวิธีการปฏิบัติงาน มีการเก็บและบันทึกข้อมูลทุกเดือน เมื่อเกิดปัญหาก็ปรึกษานักวิชาการแก้ไขทันที การค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้น ใช้วิธีการสำมะโนปัญหา ส่งเสริมให้เกษตรกรคิดเป็นทำเป็น รู้จักสาเหตุของปัญหา แนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งลักษณะการสำมะโนปัญหาเป็นการร่วมทำงานแบบกลุ่ม ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน พื้นที่ส่งเสริมปลูกกาแฟเป็นพื้นที่เริ่มส่งเสริมใหม่ มีปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีการผลิตเข้าไปส่งเสริมในระยะเริ่มแรก ทำให้เกษตรกรเข้าร่วมเป็นสมาชิกมาก เพราะเป็นพืชที่ใหม่มีผลตอบแทนดีและยังได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตในระยะเริ่มต้นอีกด้วย ส่วนการเข้าร่วมประชุมและแสดงความคิดเห็นโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมมากกว่าโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย เนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมปลูกกาแฟเป็นลูกจ้างโครงการฯ มีการปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ 25 วันต่อเดือน ทำให้มีความรู้จักคุ้นเคยสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อเกษตรกร เมื่อมีการประชุมเกษตรกรจึงเข้าร่วมและกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเองได้มาก

4. การยอมรับงานส่งเสริมของชาวเขาเผ่าเย้าตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ในการปลูกกาแฟอราบีก้า จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่าเกษตรกรในโครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย ส่วนใหญ่มีการยอมรับในการเตรียมหลุมปลูกกาแฟ ตามคำแนะนำคือ 50 x 50 x 50 ซม. สาเหตุที่ปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่เพราะมีความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ และเห็นเพื่อนบ้านปฏิบัติแล้วดี ส่วนเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำเพราะไม่มีแรงงานเพียงพอในการเตรียมหลุม ไม่มีเงินทุนที่จะจ้างแรงงาน ไม่มีเวลาที่จะขุดหลุมตามคำแนะนำและไม่คิดที่จะปฏิบัติตามเพราะกาแฟราคาถูก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การยอมรับการใส่ปุ๋ยคอกรองก้นหลุมตามคำแนะนำส่วนใหญ่ร้อยละ 76.19 ปฏิบัติตามเพราะเห็นว่า การปลูกพืชทุกชนิดถ้าไม่ใส่ปุ๋ยคอกจะทำให้ได้ผลผลิตดี คิดว่าปุ๋ยคอกเป็นปุ๋ยที่ดีกาแฟเจริญงอกงามดี และยังทำให้โครงสร้างของดินดีขึ้น ไม่ต้องสิ้นเปลืองมากเหมือนกับการใส่ปุ๋ยเคมี เกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำเพราะเห็นว่าไม่มีปุ๋ยคอกที่จะใส่ ไม่มีเงินซื้อปุ๋ยคอก

เกษตรกรยอมรับการปฏิบัติในการปลูกกาแฟโดยใช้จำนวนต้นต่อไร่ตามคำแนะนำ โดยใช้จำนวนต้น 300-400 ต้นต่อไร่ เพราะเห็นว่าประสบการณ์ที่ผ่านมามีความเหมาะสมและได้ผลดี และยังมีความเชื่อในตัวเจ้าหน้าที่โดยเห็นว่าคงดีกว่าปลูกไปเรื่อย ๆ เกษตรกรหลายรายปฏิบัติตามเพื่อนบ้านโดยเห็นว่าทรงพุ่มของกาแฟเหมาะสมกับจำนวนต้น ส่วนเกษตรกรที่ไม่ยอมปฏิบัติตามคำแนะนำเพราะเห็นว่าไม่ได้รับการสนับสนุนปัจจัยในการปลูกกาแฟ

เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการกำจัดวัชพืช 2.5 ครั้งต่อปี ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่เพราะเห็นว่าปลูกพืชอะไรก็ตามจะต้องกำจัดวัชพืช ไม่อยากให้วัชพืชแย่งปุ๋ยกาแฟ กำจัดวัชพืชแล้วทำให้กาแฟเจริญเติบโตดี และอยากให้ต้นกาแฟได้ผลผลิตเร็ว ๆ เกษตรกรที่ไม่กำจัดวัชพืชตามคำแนะนำเพราะไม่มีเวลากำจัดวัชพืชต้องทำงานหลายอย่าง ใช้แรงงานมากไม่คุ้มกับการลงทุนและกาแฟยังราคาถูก จึงทำให้ขาดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติดูแลรักษา

เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์บำรุงรักษาต้นกล้ากาแฟ 3 ครั้งต่อปี โดยใส่ต้นฝน กลางฝน และปลายฝน เพราะเห็นว่าปลูกกาแฟแล้วถ้าไม่ใส่ปุ๋ยจะไม่ได้ผลผลิต กาแฟยังมีความต้องการปุ๋ยมากขณะติดผล ถ้าใส่ปุ๋ยอินทรีย์อย่างเดียวผลกาแฟ จะไม่โตเต็มที่และต้นจะโทรม เชื่อคำแนะนำของเจ้าหน้าที่และสังเกตเพื่อนบ้านว่าใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ในแปลงกาแฟแล้ว ต้นกาแฟจะมีการเจริญเติบโตดีให้ผลผลิตมาก ส่วนเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเพราะไม่มีเงินทุนซื้อปุ๋ยและเห็นว่าราคากาแฟถูกใส่ปุ๋ยตามคำแนะนำไม่คุ้มค่า

เกษตรกรส่วนใหญ่มีการปลูกกาแฟโดยใช้พันธุ์ที่ต้านทานโรคราสนิม เช่น พันธุ์คาร์ติมอร์ เพราะเห็นเพื่อนบ้านปลูกแล้ว ไม่เป็นโรคให้ผลผลิตดีกว่าพันธุ์เก่า ลดต้นทุนด้านการป้องกันกำจัดโรคลดลง ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช้พันธุ์ต้านทานโรคราสนิมเพราะเห็นว่ากาแฟราคาไม่ดี ไม่อยากปลูกใหม่ ต้องการรักษาแปลงกาแฟเก่าไว้เท่านั้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การยอมรับด้านการคลุมโคนต้นกาแฟในช่วงปลายฤดูฝน เกษตรกรมีการปฏิบัติตามคำแนะนำโดยเห็นว่าการคลุมโคนต้นกาแฟสามารถรักษาความชื้นในดินได้ และต้นกาแฟยังมีการเจริญเติบโตได้ดีในช่วงฤดูแล้ง เมื่อคลุมโคนต้นกาแฟแล้วทำให้หญ้าตามโคนต้นไม่เจริญเติบโต แย่งน้ำและอาหารต้นกาแฟ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเพราะไม่มีเวลาไปคลุมโคนต้นกาแฟ วัสดุที่ใช้คลุมโคนต้นกาแฟหายากและอยู่ไกลแปลงกาแฟ การคุลมโคนสิ้นเปลืองแรงงานมาก และราคากาแฟถูกไม่คุ้มกับการลงทุน

เกษตรกรส่วนใหญ่ ยอมรับตามคำแนะนำในด้านการเก็บผลกาแฟ ทำเฉพาะผลที่สุกเท่านั้น และครั้งสุดท้ายเก็บผลกาแฟออกจากต้นให้หมด แล้วนำไปทำสารกาแฟแบบวิธีแห้ง โดยเห็นว่าได้สารกาแฟที่มีคุณภาพดีขายได้ราคาดี เกษตรกรส่วนใหญ่ปฏิบัติตามคำแนะนำในการเก็บสารกาแฟในรูปกาแฟกะลา และผลกาแฟแห้งจะมีสีเมื่อทราบเวลาที่จะจำหน่ายเท่านั้น เพราะสามารถเก็บสารกาแฟไว้ได้นาน โดยกาแฟสูญเสียคุณภาพน้อย ถ้าเก็บไว้ในรูปสารกาแฟกาแฟจะเปลี่ยนสีเป็นสีอื่นทำให้ขายไม่ได้ราคา

ส่วนเกษตรกรโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว จากผลการวิเคราะห์ด้านการยอมรับงานส่งเสริมตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ในการปลูกกาแฟอราบีก้าของชาวเขาเผ่าเย้า พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการยอมรับในการเตรียมหลุมปลูกกาแฟตามคำแนะนำคือ 50 x 50 x 50 ซม. โดยเห็นว่าปฏิบัติตามแล้วกาแฟให้ผลผลิตสูง ต้นกาแฟมีอายุยืนไม่ตายง่าย ต้นกาแฟสามารถตั้งตัวอยู่รอดได้เร็วดีกว่าขุดหลุมเล็ก ๆ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำเพราะมีพื้นที่ปลูกกาแฟไม่เอื้ออำนวยต่อการขุดหลุมปลูก เนื่องจากมีก้อนหินมาก และไม่มีเวลาพอที่จะเตรียมหลุมตามขนาดที่แนะนำ

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ใส่ปุ๋ยคอกรองก้นหลุมตามคำแนะนำเพราะไม่มีปริมาณปุ๋ยคอกมากพอ เกษตรกรปลูกกาแฟตามคำแนะนำโดยใช้จำนวนต้น 300-400 ต้น/ไร่ เพราะเห็นว่ามีความสะดวกในการดูแลรักษาและเก็บเกี่ยวผลผลิตกาแฟ ปลูกแล้วเป็นแถวเป็นแนวดี ระยะของต้นกาแฟไม่ห่างและถี่เกินไป เกษตรกร ที่ไม่ปฏิบัติตามเพราะเห็นว่าใช้ระยะปลูกห่างเกินไป มีวัชพืชเกิดขึ้นมาก

เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟส่วนใหญ่มีการกำจัดวัชพืชตามคำแนะนำ เพราะเห็นว่าวัชพืชไปแย่งน้ำและอาหารต้นกาแฟ ทำให้ผลผลิตต่ำ ลดการระบาดของโรคและแมลง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ศัตรูกาแฟ วัชพืชสามารถเจริญเติบโตเร็วมากในช่วงฤดูฝน ถ้าไม่กำจัดวัชพืชตามคำแนะนำ ต้นกาแฟอาจตายได้

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ยอมรับการใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ตามคำแนะนำโดยใส่ 3 ครั้งต่อปี เพราะเห็นว่าเพิ่มต้นทุนการผลิตให้มากขึ้นเป็นการสิ้นเปลือง ใส่เพียง 2 ครั้ง คือต้นฝน และกลางฝนก็เพียงพอแล้ว

เกษตรกรมีการใช้พันธุ์ต้านทานโรคราสนิมเพราะเห็นว่ากาแฟพันธุ์นี้ปลูกแล้วไม่เป็นโรคและช่วยลดต้นทุนในการผลิตลง ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช้พันธุ์ต้านทานโรค เพราะยังไม่ได้รับการสนับสนุนพันธุ์ที่มีความต้านทานโรค และการดูแลรักษาต้นกล้ากาแฟพันธุ์ต้านทานโรคไม่ดีพอทำให้ต้นกล้าตายจึงไม่ได้ปลูกกาแฟตามพันธุ์ที่แนะนำ

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการคลุมโคนต้นตามแนะนำของเจ้าหน้าที่เพราะเห็นว่าอากาศบนดอยเย็นมีความชื้นมากพอ การคลุมโคนยากแก่การกระทำเพราะไม่มีวัชพืชคลุมโคน ไม่มีเวลาทำ ขาดความรู้ ความชำนาญในการทำ ส่วนเกษตรกรที่ที่ปฏิบัติตามคำแนะนำเห็นว่าการคลุมโคนช่วยรักษาความชื้นในดินไว้ ไม่ให้ต้นกาแฟตายในฤดูแล้งหรือต้นกาแฟไม่โทรม

เกษตรกร ปฏิบัติตามคำแนะนำในวิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยเห็นว่าสารกาแฟที่ได้รับมีคุณภาพดี ขายได้ราคาดี และคัดเกรดกาแฟง่าย เกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเพราะขายผลกาแฟสด จึงไม่มีการทำสารกาแฟ เกษตรกรมีการเก็บกาแฟในรูปกาแฟกะลาและผลกาแฟแห้ง จะสีกาแฟเมื่อจะจำหน่ายผลผลิต สารกาแฟเท่านั้น โดยเห็นว่าขายสารกาแฟได้ราคาดีสีของสารกาแฟไม่เปลี่ยนเป็นสีอื่นมากนัก สารกาแฟไม่เสีย ถ้าสีกาแฟแล้วยังไม่จำหน่ายจะทำให้กาแฟชื้น และขึ้นราได้ การเก็บตามคำแนะนำทำให้เก็บกาแฟไว้ได้นานสามารถชะลอการขายได้ในช่วงราคาไม่ดี ส่วนเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเพราะขายกาแฟในรูปผลสดจึงไม่ได้เก็บกาแฟไว้ตามคำแนะนำ

จากภาพรวมการเปรียบเทียบการยอมรับงานส่งเสริมตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ ในการปลูกกาแฟอราบีก้าของชาวเขาเผ่าเย้า ทั้ง 2 โครงการ ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า การยอมรับงานส่งเสริมตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ในการปลูกกาแฟมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 เกษตรกรโครงการพัฒนาเขตพื้นที่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สูงไทย-ออสเตรเลีย มีการยอมรับงานส่งเสริมตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่มากกว่าโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว

ดังนั้นลักษณะการทำงานที่เปิดโอกาสให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมรู้จักคิดค้นปัญหาเอง โดยวิธีการสำมะโนปัญหา (problem census) ทำให้รู้สาเหตุ และวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไปในอนาคต เมื่อโครงการสิ้นสุดให้ความช่วยเหลือแล้ว เกษตรกรสามารถนำวิธีการหรือประสบการณ์ที่ได้รับมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ต่อไป โดยไม่ต้องพึ่งบุคคลอื่น และการให้เกษตรกรตัดสินใจโดยใช้ระบบการผลิตพืชหลายชนิดแล้วแต่ตามต้องการของเกษตรกร เป็นการลดความเสี่ยงในด้านการผลิต ได้แก่ โรค แมลง ศัตรูพืชให้น้อยลง ลดความเสี่ยงด้านการตลาด โดยไม่ผูกพันกับการผลิตพืชชนิดเดียว

ปัญหาของชาวเขาเผ่าเย้า โครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย และโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว ในการปลูกกาแฟอราบีก้าพบว่าเกษตรกรประสบปัญหาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาราคาผลผลิตกาแฟ ราคาจำหน่ายผลผลิตกาแฟไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ได้แก่ ภาวะการผลิตกาแฟในประเทศ ภาวะตลาดโลก ปริมาณตามต้องการใช้สารกาแฟในประเทศ ฯลฯ ซึ่งปัจจุบันราคาผลผลิตกาแฟมีแนวโน้มลดต่ำลงเรื่อย ๆ ส่งผลให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการดูแลรักษากาแฟ ปัจจุบันนี้ยังไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานใด ๆ ควบคุมการตลาดกาแฟอราบีก้า ทำให้เกษตรกรต้องพึ่งคนกลางในการจำหน่ายกาแฟมาก ผลตอบแทนที่ได้รับมักจะต่ำตามลักษณะธุรกิจ เกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองและการวางแผนการผลิตตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับการตลาดกาแฟยังมีน้อยมาก

2. ปัญหาปัจจัยการผลิตได้แก่ปุ๋ยมีราคาแพง แม้ว่าชาวเขาเผ่าเย้าทั้ง 2 โครงการจะได้รับสินเชื่อจากกองทุนหมุนเวียนการเกษตรของหมู่บ้าน แต่ปริมาณปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากกองทุนมีจำกัด ส่วนที่ขาดเกษตรกรต้องจัดซื้อเอง จากตลาด ซึ่งมีราคาแพง เนื่องจากอยู่ห่างไกลแหล่งตลาดใหญ่ ๆ ร้านขายปุ๋ยมีน้อย ไม่มีการแข่งขันทำให้พ่อค้าขายในราคาที่ได้กำไรเกินควรและเกษตรกรต้องเสียค่าขนส่งปุ๋ยไปยังหมู่บ้านอีกด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลทำให้ปุ๋ยมีราคาแพง

3. ปัญหาโรคและแมลงศัตรูกาแฟ เนื่องจากเกษตรกรปลูกกาแฟมาเป็นเวลานานกาแฟส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ดั้งเดิม ไม่มีความต้านทานต่อโรคโดยเฉพาะโรคราสนิม ทำให้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เกษตรกรต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อยามาพ่นป้องกันและกำจัดศัตรูกาแฟ มีผลให้ต้นทุนการผลิตกาแฟเพิ่มขึ้น

4. ปัญหาขาดเงินสนับสนุน ระยะเริ่มแรกในการส่งเสริมการปลูกกาแฟโครง-การพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย และโครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอรเว มีระบบการส่งเสริมแบบให้เปล่า มีการผลิตต้นกล้ากาแฟให้เกษตรกร ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช ฯลฯ จนกระทั่งกาแฟเริ่มให้ผลผลิต การสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ จะให้แบบมีเงื่อนไข โดยจะให้ในลักษณะการยืม และมีการชำระคืนสินเชื่อ จะจัดทำในรูปของกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีเกษตรกรและเจ้าหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารกองทุน เมื่อเกษตรกรจะปลูกกาแฟต้องใช้สินเชื่อจากกองทุนของหมู่บ้าน ในระยะเริ่มแรกเกษตรกรต้องการปัจจัยการผลิตมากโครงการฯ ให้การสนับสนุนไม่เพียงพอต้องจัดหาปัจจัยการผลิตบางส่วนจากภายนอกด้วยตนเองจึงทำให้ประสบปัญหาไม่มีเงินในการจัดซื้อปัจจัยการผลิตได้ และยังไม่ความชินกับระบบกองทุนหมุนเวียนการเกษตรของหมู่บ้าน ทำให้ชาวเขาคิดว่าเงินทุนในการผลิตกาแฟเป็นปัญหาในการปลูกกาแฟ

5. ปัญหาการปลูกกาแฟแล้วไม่มีตลาดรองรับ ปัจจุบันเกษตรกรชาวเขาประสบปัญหาราคากาแฟตกต่ำ ถึงแม้ว่าหน่วยงานของรัฐจะเข้าช่วยเหลือแล้วก็ตาม แต่วิธีการรับซื้อยังมีขั้นตอนมาก แล้วราคาก็ไม่สูงมากนักชาวเขาจึงคิดว่าปลูกกาแฟแล้วขายไม่ได้หรือขายยากกว่าการปลูกอย่างอื่น ซึ่งมีตลาดที่กว้างกว่า

6. ปัญหาด้านแรงงานผลิตกาแฟในฤดูกาลผลิต โดยเฉพาะการเก็บเกี่ยวผลผลิตกาแฟและการทำสารกาแฟต้องการใช้แรงงานจำนวนมาก จึงทำให้เกิดการแย่งแรงงานระหว่างการผลิตกาแฟกับการผลิตพืชอื่น บางครั้งเกษตรกรขายผลผลิตกาแฟในรูปผลสดมีพ่อค้านัดวันเก็บเพื่อซื้อ-ขาย และขนส่งผลสดกาแฟไปขายให้พ่อค้าในเมืองเกษตรกรต้องใช้แรงงานทั้งหมดอาจเป็นในครอบครัวหรือแรงงานจ้าง เพื่อเก็บผลกาแฟให้แล้วเสร็จตามวัน เวลานัดหมาย ทำให้ผลผลิตพืชอย่างอื่นที่ปลูกเสียหาย เช่นอาจมีโรคและแมลงเข้าทำลายพืชที่ปลูก ในช่วงที่ไม่มีแรงงานไปพ่นยาป้องกัน

7. ปัญหาขาดคำแนะนำในระยะเวลาที่จำเป็น การปลูกกาแฟบางครั้งต้องการคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ได้แก่การป้องกันกำจัดศัตรูกาแฟ การดูแลรักษาการทำสารกาแฟ การตัดแต่งกิ่ง ช่วงเวลาที่ต้องการความรู้แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่แนะนำ ทำให้ต้นกาแฟ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

เกิดความเสียหาย เช่นมีแมลงกินใบกาแฟ ชาวเขาไม่รู้จะใช้อะไรฉีดพ่นป้องกันเพราะลักษณะการทำลายของแมลงมีหลายอย่าง และยาฆ่าแมลงมีหลายชนิดด้วยกัน ทำให้ตัดสินใจไม่ได้

8. ปัญหาด้านวัชพืชในแปลงกาแฟมีการเจริญเติบโตเร็ว และมีมากเกินไป ต้องเสียทั้งเงินและเวลาในการกำจัดวัชพืช โดยเฉพาะช่วงฤดูฝนบนที่สูง ซึ่งมีความยาวนานหลายเดือน ทำให้ต้องปราบวัชพืชหลายครั้งในรอบปี

9. ปัญหาแปลงกาแฟขาดน้ำในฤดูแล้ง พื้นที่ปลูกกาแฟส่วนใหญ่ของชาวเขาเกือบทั้งหมด ไม่มีการให้น้ำและเป็นพื้นที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ถ้าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินสูง และใกล้แหล่งน้ำเกษตรกรชาวเขาจะใช้ปลูกพืชอื่นเพื่อบริโภคและขายในช่วงฤดูแล้ง ต้นกาแฟต้องการน้ำเพื่อการอยู่รอดให้ช่วงปริมาณหนึ่ง ถ้าขาดน้ำต้นกาแฟจะตาย

10. สัตว์เลี้ยงเข้าไปคุ้ยเขี่ยต้นกาแฟ เกษตรกรชาวเขาหลายรายมีแปลงกาแฟอยู่บริเวณใกล้หมู่บ้านถูกสัตว์เลี้ยงโดยเฉพาะหมูคุ้ยเขี่ยต้นกาแฟ ทำให้เกิดความเสียหาย ซึ่งปัจจุบันเกษตรกรไม่สามารถหาพื้นที่ใหม่หรือบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ได้อีกแล้ว การที่จะหาพื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกกาแฟจึงทำไม่ได้

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้

1. ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ควรดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1.1 ฝึกอบรมเกี่ยวกับการปลูกและผลิตกาแฟของชาวเขา ควรมีแผนงานการฝึกอบรมประจำปีตามช่วงกิจกรรมการปลูกกาแฟและจัดฝึกอบรมตามคำร้องของเกษตรกรที่ต้องการความรู้ในด้านนั้น ๆ

1.2 ฝึกภาคปฏิบัติด้านการส่งเสริมการปลูกกาแฟในพื้นที่จริงให้มาก เพื่อให้เกษตรกรได้รับความรู้และสามารถนำไปปฏิบัติได้ในพื้นที่ปลูกกาแฟของตนเอง

1.3 ควรจัดทำแปลงสาธิตในเขตพื้นที่ส่งเสริมเพื่อเป็นตัวอย่างให้เกษตรกรปฏิบัติตาม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.4 ติดตามผลการส่งเสริมโดยเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ งานส่งเสริมการปลูกกาแฟอย่างใกล้ชิด เมื่อเกษตรกรประสบปัญหาสามารถแก้ไขได้ทันท่วงที

1.5 ควรจัดตั้งกลุ่มผู้ผลิต คัดเลือกเฉพาะเกษตรกรที่มีความสามารถสนใจและมีความต้องการที่จะปลูกกาแฟจริง ๆ เพื่อรวมกลุ่มเป็นเกษตรกรเป้าหมาย และมีการจัดทะเบียนผู้ปลูก

1.6 ควรจัดมีสวัสดิการพิเศษแก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเพื่อสร้างหรือส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานบนที่สูง

1.7 ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนให้เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟโดยเฉพาะ

1.8 ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้มีการบริโภคในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟมากยิ่งขึ้น

2. ศูนย์วิจัยและพัฒนากาแฟบนที่สูง ควรดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

2.1 จัดให้มีการประชุม ฝึกอบรม และสัมมนา เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มเจ้าหน้าที่ส่งเสริมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2.2 พัฒนาเทคโนโลยีการปลูกและผลิตกาแฟอราบีก้า

2.2.1 วิจัยเกี่ยวกับการใช้ปัจจัยการผลิตโดยใช้ต้นทุนต่ำ ในขณะเดียวกันก็สามารถพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพด้วย

2.2.2 จัดทำเอกสารวิชาการเผยแพร่การปลูก และผลิตกาแฟอราบีก้าที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน

2.2.3 ประสานงานด้านการตลาด เพื่อรับซื้อผลผลิตกาแฟที่ราคามีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ โดยจัดตั้งคณะทำงานประสานงานระหว่างศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กรมการค้าภายใน รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรให้ได้ราคาสูงขึ้น มีการติดต่อบริษัท ร้านค้าเพื่อที่จะจำหน่ายผลผลิตสารกาแฟ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved